

© Рибка Н.М.

назвать семейный альбом в жанре скрапбук определенного рода архивом личных воспоминаний. Что позволяет говорить о необходимости проведения дальнейших исследований посвященных теме фотографии и фотоальбома уже с учетом и данного специфического способа хранения фотографий.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры ; [Пер. с фр., вступ. ст. и сост. С.Н. Зенкина]. – М.: Изд. им. Сабашниковых, 2003.– 512 с.
2. Барт Р. Camera lucida ; [Пер., коммент. и послесловие М. К. Рыклина]. — М.: Ad Marginem, 1997. – 272 с.
3. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости. Избранные эссе ; [Пред., сост., пер. и примечания С.А.Ромашко]. – М.: Культурный центр имени Гете; Медиум, 1996. – 240 с.
4. Краус Р. Переизобретение средства / Пер. с англ. А. Гараджи // Синий диван. — 2003. — № 3. — С. 105-127.
5. Круткин В. Л. Антропологический смысл семейного альбома / В.Л.Круткин // Журнал социологии и социальной антропологии – 2005. – Т. 8. – № 1. – С. 171–178.
6. Лишаев С. А. "На фоне Пушкина снимается семейство..." : фотография и память / С. А. Лишаев // Нева : ежемесячный литературный журнал. – 2011. – № 7. – С. 123-140.
7. Нуркова В.В. Автобиографическая память с позиций культурно-деятельностной психологии: результаты и перспективы исследования / В.В. Нуркова // Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. – 2011. – №1. – С.66-79.
8. Петровская Е.В. Антифотография. — М.: «Три квадрата», 2003. — 112с.
9. Флюссер В. За философию фотографии; [Пер.: Г. Хайдарова]. – Изд.С.-Петербур.ун-та, – 2008. – 148 с.
10. Sontag S. On Photography. – NY : RosettaBook, 2007. – 167p.
11. Бойцова О. Подписи под фотографиями в альбомах [Электронный ресурс] / Бойцова О. // Визуальные аспекты культуры – 2007. Ижевск, 2007. С. 108-119. Режим доступа : <http://viscult.ehu.lt/article.php?id=594>, свободный. – Загл. с экрана.
12. Бойцова О. Фотоальбомы «Наш ребенок» [Электронный ресурс] / Бойцова О. // Визуальные аспекты культуры – Режим доступа : <http://viscult.ehu.lt/article.php?id=593>, свободный. – Загл. с экрана.

Рибка Н.М. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури.

УДК 300.36

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зроблена спроба історико-філософського аналізу категорії діяльності.

Ключові слова: діяльність, діяльнісний підхід.

ІСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ПОНЯТИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В данной статье сделана попытка историко-философского анализа категории деятельности.

Ключевые слова: деятельность, деятельностный подход.

HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF THE CATEGORY OF ACTIVITY

In this article the attempt of the historical and philosophical analysis of the category of activity is made.

Key words: activity, activity theory.

У всі переломні епохи в історії людства спостерігається загострена увага до проблем діяльності. Особливо це стосується науково-технічної та інформаційної революцій, єдності глобалізації й локалізації культури, соціального динамізму ХХ-ХХІ ст.

Систематизоване пояснююче знання діяльності слугує ефективним методологічним інструментом для перетворення суспільства на науковій основі, про що здавна мріяли кращі розуми людства.

Наприкінці двадцятого століття у світовому науковому співтоваристві знову з'явився інтерес до проблем теорії діяльності, про що свідчить проведення відповідних міжнародних та вітчизняних конгресів, дискусій (1985 р., Москва; 1986 р., Західний Берлін; 1990 р., Фінляндія; 1995 р., Москва; 2005 р., Іспанія та інші), створення міжнародної організації з вивчення цих проблем.

Відзначимо, що науковий напрямок «філософія діяльності» виникає в 2-й половині ХХ ст., він має психологічний генезис і наголошує на психологічних та управлінських аспектах діяльності. Роботи в галузі теорії діяльності носили в ХХ ст. психологічний, педагогічний, інженерний, ергономічний, економічний, соціологічний характер: від аналізу життєдіяльності людини до організації праці, до праксеології - теорії раціональної діяльності (М.С. Каган, Т. Котарбинський, А.Н. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, Л. фон Мізес, М. Монмоллен,

Г.П. Щедровицький та інші). В них викладений діяльнісний, системно-діяльнісний та інші підходи до людини, до системи «людина - техніка».

Безпосередньо категорія діяльність була проаналізована в працях таких дослідників як Г. С. Батіщев, Д. Бекхерст, М. С. Каган, А. Н. Леонтьєв,

А.П. Огурцов, К.Г. Рожко, Ю.М. Федоров, Е.Г. Юдін та інші [1-2, 5-7, 9, 12-13, 17, 20 та інші].

В процесі розкриття сутності категорії діяльності виділяють такі особливості: категорія діяльності широко використовується в науці й практиці, тому що вона має велике пояснювальне значення; за своїм походженням категорія діяльність є суспільно-історичною, загальнофілософською та міждисциплінарною, і в наслідок цього багатозначною, вона дозволяє в багатьох науках (суспільних, природничих, технічних, економічних, філософських, педагогічних, соціологічних та інших) пояснювати поведінку людини та види її активності в різних аспектах.

У зв'язку з цими обставинами Б.Ф. Ломов [10] підкреслює важливість розробки понятійного апарату психологічної теорії діяльності. В.В. Давидов [4] порушує питання про розробку «розгорнутої й докладно викладеної міждисциплінарної загально-психологічної теорії діяльності».

Клімов Е.А. вважає питання розробки загальнопсихологічної теорії діяльності надзвичайно важливим завданням, застерігає, що психологічна теорія діяльності залишиться недостатньо загальною, якщо буде будуватися на фактах «нічиєї» діяльності - штучної в умовах лабораторного експерименту, абстрактної діяльності в «ніякій» спеціальній галузі, уявній в якості розумового експерименту [8]. Розуміння діяльності як системи формує у філософсько-психологічному плані А.Н. Леонтьєв : «...діяльність- це не реакція, і не сукупність реакцій, а система, що має будову, свої внутрішні переходи й перетворення, свій розвиток» [9, С. 81-82.] і порушує питання про важливість системного аналізу діяльності.

Цікавими виявляються дослідження реальної технічної діяльності (конкретних об'єктів техніки, галузей, сфер діяльності). Так, у роботах

В.Д. Граждана [3] проаналізована категорія діяльності й діяльнісний підхід до керування; у працях А.Л. Романовича [14-15] розглянутий діяльнісний підхід до проблеми безпеки. Ці роботи мають загальнометодологічний характер, в них не аналізуються конкретні об'єкти й сфери діяльності.

Розвиваючи діяльнісний підхід, сьогодні публікуються важливі методологічні роботи, в яких філософія техніки розглядається як теорія технічної діяльності, а соціальна оцінка техніки - як «прикладна» філософія техніки.

У дискусіях з філософських проблем діяльності [18] доповідачі були змушені визнати наступне: а) процес пізнання діяльності тупцює на місці; б) є випадки некоректного використання діяльнісної термінології; в) дотепер сутність діяльності фактично не зрозуміла.

Таким чином, у новому сторіччі почалося відродження діяльнісної проблематики, але переважно досліджуються не сутність і закономірність діяльності, а різновиди людської активності: політичної, підприємницької, комп'ютерної, бібліотечної, рекреаційної та інш. У науковому пізнанні поняття «діяльності» поки що не одержало чіткого та єдиного тлумачення. Це призводить до фрагментарності розуміння соціально-філософської категорії «діяльність». Спроба послідовного

історико-філософського аналізу поняття «діяльність» дозволить його конкретизувати, уточнити, виявити більш перспективні напрямки досліджень.

Спроби пояснити сутність людської діяльності були зроблені ще з античних часів. В античній цивілізації поняття діяльності ототожнювалося з політичним діянням, з рішеннями й діями політика, прийнятими морально-цивільною відповідальністю. Культурним зразком античності було споглядання, в якому досягаються вищі моральні цілі.

В епоху Середньовіччя змінюється статус предметно-почуттєвої діяльності, що знаходить безпосереднє відображення в характерному для середньовічного мислення розумінні господарства й господарської діяльності. У діяльності вбачається не тільки зв'язок із земним світом, але й шлях порятунку. Іншими словами, в Середньовіччі домінує релігійно-етична цінність практичної діяльності, що оцінюється не як безглузда робота, а як праця в ім'я любові до ближнього та Бога, а сама людина приймає образ трудівника.

Ще більше зріс статус поняття діяльності в епоху Відродження.

А.Ф. Лосєв називає епоху Відродження епохою розквіту стихійно-індивідуалістичної орієнтації людей, які мріяли бути звільненими від усього об'єктивно значущого й признавати тільки свої внутрішні потреби.

В 17-ому столітті діяльність розглядається в її гносеологічному аспекті.

Незважаючи на те, що в центрі уваги філософів перебуває гносеологія, процеси пізнання виявляються зв'язаними із проблемами онтології та із проблемою діяльності людини. Пізнавальна діяльність людини проходить шлях від почуттєвого сприйняття світу через досвід у свідомість. Філософія починає усвідомлювати людину у всій її багатомірності, з'являються перші міркування про види діяльності. Виходячи із тверджень філософів 17-ого століття, теоретично можна виділити наступні види діяльності: пізнавальну діяльність (яка й перебуває в центрі уваги), перетворювальну діяльність (вчення Бекона про перетворення природи працею людини), життєдіяльність людини (філософія руху Гоббса), духовну діяльність (Лейбніц, Декарт).

Наступний крок був зроблений німецькою класичною філософією. Вона не просто вказала на діяльність як на "першоматерію" людського світу, але розкрила цей світ як справжній універсум діяльності.

Найбільш фундаментальне усвідомлення принципу діяльності, його місця в складі філософського знання, нове трактування взаємин теорії й практики, пізнавального процесу пов'язані з ім'ям І. Канта.

Зміна статусу принципу діяльності у філософії Канта виявляється в ідеї примата практичного розуму над теоретичним. Кант підкреслює можливість побудови теорії діяльності, теоретичного збагнення практичних правил, виявлення апріорних принципів розумної волі й практичного розуму. Практика ним трактується не як всяка дія, а як відповідність загальним принципам діяльності, що представлені у меті.

Фіхте послідовно будує свою систему як філософію активізму, де діяльність виступає як субстанція всієї культури в підставу всього людського буття.

Найбільш розгорнуту раціоналістичну концепцію діяльності побудував Гегель. З позицій об'єктивного ідеалізму він розглядає діяльність як всепроникаючу характеристику абсолютного духу, породжену іманентною потребою останнього в самозміні.

Гегель трактує діяльність, даючи принципу діяльності структурно розгорнуте вираження через категорії „мета”, „цінність” і „результат”. Остання обставина має виняткове значення, тому що воно знаменує перехід від емпірично очевидного факту активності, безпосередньо зафіксованого в слові "діяльність", до проникнення в структуру й складну динаміку, до подання її як особливим образом розчленовану реальність. Таке уявлення дуже істотно розширило пояснювальні можливості цього поняття. Саме після цього діяльність перетворилася в справді універсальний пояснювальний принцип [20].

Оцінюючи історичну ситуацію в цілому, можна сказати, що в періоди панування (або скоріше засилля) ідеалістичної споглядальної психології, психофізичного ідеалізму, психофізіологічного паралелізму значення категорій діяльності й дії відсувалося на задній план, а ще частіше ці категорії ігнорувалися й виключалися із психології, фізіології та, навіть, із філософії.

Карл Маркс запропонував один з варіантів діяльнісного підходу в філософії. Діяльність, практика припускає вступ індивіда до спілкування з іншими, передбачає спільну діяльність, використання предметів, що створені іншими індивідами. Процес об'єктивної детермінації діяльності містить у собі детермінацію природними законами, законами матеріального виробництва й інших

форм практичної діяльності, що розвиваються на його основі; системою суспільних відносин і характером зв'язків між людьми в процесі діяльності; способом з'єднання їх з умовами діяльності, суб'єктивними процесами відбиття, пізнання.

Саме в марксизмі одержало розвиток положення про те, що суспільні закони, здійснюючись у діяльності людей, відбивають зв'язки й відносини, що складаються в різних сферах людської діяльності, насамперед, у матеріальному виробництві. Необхідно відзначити й той факт, що К. Маркс і Ф. Енгельс неодноразово підкреслювали методологічне значення діяльнісного підходу у вивченні соціальних явищ. Діяльність людини в трудовому процесі характеризується як суб'єктивний елемент процесу праці. У зв'язку із цим діяльність розглядалася як характеристика способу існування й розвитку суб'єкта, вираження його активності в трудовому процесі.

Розкривши вирішальну роль матеріальної діяльності у формі історично певного способу виробництва, К. Маркс дав ключ до розуміння всієї системи людської життєдіяльності. Відкриття матеріалістичного розуміння історії дало можливість уперше зрозуміти саму структуру й природу діяльності, як певного способу буття певної сфери матеріальної діяльності суспільства. Таким чином, у діяльності людина розкриває своє особливе місце у світі й стверджує себе в ньому як істоту суспільну.

Важливою загальною рисою діяльнісних концепцій, створених Фіхте, Гегелем, Марксом є ідея опосередкування. Для Фіхте й Гегеля мова йде, насамперед, про акти духовної діяльності, для Маркса - це діяльність по створенню предметів культури, в основі яких лежить праця. У Маркса успадковане від німецької філософії розуміння діяльності з'єдналося з технократичною ілюзією: ідеєю про можливість контролю за природними й соціальними процесами.

Ідеї Маркса відносно практики, діяльності істотно вплинули на такі різні філософські напрямки, як французький екзистенціалізм після Другої світової війни (особливо Сартр), як Франкфуртська школа, (спадкоємець школи Хабермас розвиває нині ідеї комунікативної дії), як група югославських філософів "Праксіс" і інші.

Діяльнісний підхід в 20-ому сторіччі розвивався не тільки в марксистському варіанті. Своєрідною версією даного підходу можна вважати німецьке неокантіанство Марбургської школи: тут головною установкою є розчинення всякої "даності" у діяльності, що її створила. Проблематика діяльності була центральною для різних версій неогегельянства, сліди даної проблематики можна знайти й у прагматизмі двадцятих-тридцятих років 20-ого століття.

Як своєрідний варіант діяльнісного підходу можна вважати Сартра. Діяльність, по Сартру, припускає наявність свідомості, однак ця свідомість абсолютно беззмістовна. „Я” виникає лише в результаті комунікації з іншими і як наслідок певного вчинку, що виводить свідомість за його межі й ставить людину у відношення до іншого та об'єктивної ситуації. У цьому змісті людина створює себе через діяльність: створюючи проект і здійснюючи його. Пізніше, коли Сартр асимілював ідеї Маркса, він розвив свої діяльнісні уявлення, виділивши різні види практики: творчу й інертну. Незважаючи на критику діяльнісного підходу, постмодернізм зберігає певні зв'язки з ним. Відповідно до уявлень постмодерністів, людина живе у світі зроблених предметів, найголовнішим з яких є текст, сама ж людина розглядається як зроблена істота.

Не без підстави вважається, що діяльнісний підхід виник у радянській філософії й психології спочатку в роботах С.Л. Рубінштейна, а потім Л.С. Виготського й А.Н. Леонтьєва [16].

У психологічній теорії, де поняття діяльності стало головним, багато послідовників. Якщо конкретизувати це вихідне поняття, то можна створювати розгорнуту психологічну теорію розвитку діяльності, свідомості й особистості людини. Це буде відповідати моністичному принципу побудови наукової теорії, відповідно до якого вона повинна розвертатися на єдиній основі - на основі одного поняття.

В 80-і роки в науці обговорюється питання про співвідношення категорій діяльності й спілкування [11]. Психологи намагаються будувати психологію на основі поняття відносини (В.Н. Мясіщев і інші). У цьому плані неспроможна, на наш погляд, і спроба "розширити" вихідну теоретичну базу за рахунок приєднання до поняття діяльності понять установки, відносин, спілкування (замість виведення цих понять із вихідного поняття діяльності).

В англо-американській епістемології діяльнісний підхід не одержав такого розвитку як у німецькій та радянській літературі, хоча в соціології його елементи можна знайти в теоріях соціальної дії (Т. Парсонс, Э. Шіллз). Різні варіанти теорії діяльності також з'являються в західних країнах (Х. Арендт, П. Джонс, Л. фон Мізес, Ю. Енгештрем, К. Хольцкамп та інші.).

Фінський вчений Ю. Енгештрем [21] розглядає філогенез діяльності, аналізуючи форми активності у тварин і їхню трансформацію у форми, властиві людській діяльності. Він підкреслює роль використання людьми знарядь у процесі такої трансформації. Спеціальне місце в книзі приділяється внутрішнім протиріччям людської діяльності, одним з яких автор вважає протиріччя між індивідуальною й родовою діяльністю. Це протиріччя народжується в процесі поділу праці й має різні історичні форми.

Х. Арендт у роботі «Vita active, или О деятельной жизни» розглядає працю як діяльність працюючої живої істоти (animal laborans), що завжди залишається підлеглою потребам власного життя й не здатною створювати світ та бути творцем речей [22]. Х. Арендт приходять до висновку про сутність праці як нижчого виду людської діяльності (виключенням є художні професії - вони зайняті діяльністю, що творить). Людина, що здійснює працю, трактується ним як працююча жива істота. Х. Арендт називає сучасне суспільство суспільством праці й споживання, не зв'язуючи його існування із суспільними відносинами, з тотальною владою грошей.

На засадах досліджень, що були пов'язані з різними філософсько-логічними аспектами поняття діяльності, можна виділити ряд принципових уточнень цього поняття. Найцікавіші серед них, на наш погляд, це підкреслення того, що діяльність існує лише в системі об'єктивних і необхідних суспільно-виробничих матеріальних відносин, які виникають незалежно від волі й свідомості людей. Дуже важливим є також розкриття змісту цілісності діяльності, реалізованої людиною-суб'єктом у процесі постановки й досягнення мети, тобто в процесі цілепокладання. Суть діяльності — у створенні людського світу людиною, в створенні власних суспільних відносин і самого себе (це становить і сутність культури). Тому ціль виникає в людини як образ результату творення, що передбачається. Перетворюючий і цілепокладаючий характер діяльності дозволяє суб'єктові вийти за рамки будь-якої ситуації та стати над детермінацією, що задається нею, вписуючи її в більш широкий контекст культурно-історичного буття, і тим самим знайти засіб, що виходить за межі можливостей даної детермінації.

Тому питання про місце поняття діяльності в сучасній соціальній філософії винятково важливе. Головні положення теорії діяльності показують, що багато важливих проблем теорії діяльності ще далекі від свого адекватного рішення. Діяльність постійно й необмежено переборює "програми", що знаходяться в її основі. У цьому виявляється принципова відкритість і універсальність діяльності. Її потрібно розуміти як форму історичної культурної творчості. Разом з тим створення людиною своєї неповторної індивідуальної життєдіяльності є початок його особистості.

Отже, ми бачимо, що діяльність як філософська категорія, діяльнісний підхід, діяльнісне розуміння людини й культури виявилось дуже впливовим в історії філософії. Розвиток цих ідей є перспективним напрямком в сучасних умовах у зв'язку з тим, що саме філософія свідомості є однією з галузей сучасної філософії, що інтенсивно розвивається. Однак розвиток діяльнісного підходу припускає переосмислення й перегляд пов'язаних з ним уявлень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батищев Г.С. Введение в диалектику творчества. / Г.С.Батищев — СПб.: РХГИ, 1997. — 463 с.
2. Бэкхерст Д. Философия деятельности. / Бэкхерст Д. // Вопросы философии. 2006. — № 5. — С. 72-79.
3. Граждан В.Д. Теория деятельности: Учеб. пособие. / В.Д. Граждан. — М.: Изд-во Гардарики, 2004.— 416с.
4. Давыдов В. В. Проблема деятельности в философии и психологии. / В. В. Давыдов // Теория развивающего обучения. — М., 1996. — С.10-13.
5. Демин М. В. Природа деятельности. / М. В. Демин. — М., 1984. — 168 с.
6. Деятельность: теории, методология, проблемы.— М.: Политиздат, 1990.— 366 с.— (Над чем работают, о чём спорят философы.)
7. Каган М.С. Человеческая деятельность. / М.С. Каган. — М., Политиздат, 1974 — 328с.
8. Климов Е. А. Психология профессионала. Психологи Отечества./ Е. А. Климов —М. — Воронеж, 1996. — 400 с.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / Леонтьев А.Н. —М., 1977. — 304 с.
10. Ломов Б. Ф. Задачи психологической науки.../ Б.Ф. Ломов // Психологический журнал. — 1983. — №6. — С. 15.

© Савусін М.П.

11. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. / Б.Ф. Ломов. — М.: Наука, 1984. — С. 190-240.
12. Питер Джонс Ильенков и методологические проблемы современной теории деятельности// Логос. — 2009. — № 1 (69) — С. 133-150.
13. Рожко К. Г. Категория и принцип деятельности: монография. Тюмень: РИЦ ТГАКИ, 2009. — 156 с.
14. Романович А.Л. Развитие и безопасность: Философско-методологический анализ./ А.Л. Романович. — М.: Изд-во Ступени, 2003. — 336 с.
15. Романович А.Л. Концепция безопасного развития социоприродных систем (философско-методологический анализ)/А.Л. Романович : Автореф. дисс. доктора филос. наук (09.00.08; 09.00.11). — М., 2004.
16. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии /С.Л. Рубинштейн. — СПб: Издательство «Питер», 2000. — 712 с.: ил. — (Серия «Мастера психологии»).
17. Федоров Ю. М. Сумма антропологии./Ю. М. Федоров: Кн. 2. Космо-антропо-социо-природогенез Человека Новосибирск: "Наука". Сибирская издательская фирма РАН, 1996. — 833 с.
18. Философские проблемы деятельности (Материалы круглого стола) // Вопросы философии. — 1985. — №2. — С.29-47.
19. Демин М. В. Природа деятельности [Текст] / М.В. Демин. — М. : Изд-во МГУ, 1984. — 167 с.
20. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. / Э.Г. Юдин. — М., 1978. — 392 с.
21. Engestrom Y. Activity theory and individual and social transformation/ Engestrom Y. // Perspectives on Activity Theory. — Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1999. — P. 19-38.
22. Арндт Х. Vita active, или О деятельной жизни / пер. с нем. и англ. В. В. Бибикина; под ред. Д. М. Носова. СПб.: Алетейя, 2000. — 437 с.

Савусін М.П., методист департаменту освіти та науки Одеської міської ради, пошукач ступеня кандидата філософських наук, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, філософський факультет, кафедра філософії природничих факультетів.

УДК: 165 / 168: 001.8 (043.3)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ СИСТЕМ НА БАЗІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ СИСТЕМ

На базі загальної теорії систем (ЗТС) узагальнено підходи до поняття «цілісність» у А.Д. Холла і Р.Е. Фейджина, а також у К. Греллінга і А. Оппенгейма. Показано, як моделювати цілісність у мові тернарного опису (МТО), формально-логічному апараті ЗТС. Модель застосовна і там, де кількісні оцінки утруднені чи неможливі, бо є якісною (некількісною), дається через значимість (зокрема, - логічну валентність) зв'язків між системними дескрипторами.

***Ключові слова.** цілісність, зв'язок, системний параметр, загальна теорія систем, модальність.*

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЦЕЛОСТНОСТИ СИСТЕМ НА БАЗЕ ОБЩЕЙ ТЕОРИИ СИСТЕМ

На базе общей теории систем (ОТС) обобщены подходы к понятию «целостность» у А.Д. Холла и Р.Е. Фейджина, а также в К. Греллинга и А. Оппенгейма. Показано, как моделировать целостность в языке тернарного описания (ЯТО), формально-логическом аппарате ОТС. Модель применима и там, где количественные оценки затруднены или невозможны, потому что есть качественной (Неколичественные), дается через значимость (в частности, - логическую валентность) связей между системными дескрипторами.

***Ключевые слова.** целостность, связь, системный параметр, общая теория систем, модальность..*